

კორონა-პანდემიის გავლენა მცირე ბიზნესზე საქართველოში

DOI - 10.36962/ecs105/3/2022-23

უშანგი სამადაშვილი

ემდ, თსუ ასოცირებული პროფესორი,
u.samadashvili@mail.ru

რეზიუმე

ნაშრომში ახსნილია მცირე ბიზნესის არსი და მნიშვნელობა ეკონომიკაში; არგუმენტირებულია, თუ მსოფლიომ და საქართველომ რატომ გააკეთა არჩევანი ვირუსის გავრცელების შეზღუდვებზე, ადამიანთა ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის შენარჩუნებაზე და არა ეკონომიკურ ვარდნაზე; გაანალიზებულია და შეფასებულია მცირე ბიზნესის მდგომარეობა კორონა-პანდემიის გავრცელების წინააღმდეგ დაწესებული შეზღუდვების პირობებში; ნაჩვენებია, რომ კორონა-პანდემიამ და მის გავრცელების წინააღმდეგ მიმართულმა შეზღუდვებმა პირველი და დიდი დარტყმა მიაყენა მცირე ბიზნესს მსხვილი ბიზნესთან შედარებით. განსაკუთრებით დაზარალებულნი იმ დარგის მცირე საწარმოები, რომელთაც უშუალო კავშირი აქვთ მომხმარებლებთან (კლიენტებთან); დახასიათებულია ქართული ბიზნესის სხვადასხვა სახეობამ როგორ მოახერხა პანდემიით შეცვლილი გარემოსადმი ადაპტირება, როგორ გარდაიქმნა, გადაერთო საქმიანობის სრულიად ახალ სფეროში, გადაიჩინა საკუთარი თავი და გახდა მომგებიანი; პროგნოზირებულია მცირე ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები კოვიდ-პანდემიის შემზღუდავი ზომების დასრულების შემდეგ საქართველოში; შემოთავაზებულია, საქართველოს მცირე ბიზნესში ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვის საფუძვლზე განსახორციელებელი გარდაქმნების ძირითადი მიმართულებები, ასევე, ბიზნესის აღდგენის დაჩქარების მიზნით დასაცავი ძირითადი იმპერატივები.

საკვანძო სიტყვები: მცირე ბიზნესი, კორონა-პანდემია, შეზღუდვები, ადაპტირება, გადარჩენა, განვითარება, პერსპექტივები.

შესავალი

კორონა-პანდემიითა და მისი გავრცელების წინააღმდეგ მიმართული ზომებით მცირე ბიზნესი მეტად დაზარალდა, ვიდრე მსხვილი საწარმოები. მცირე ბიზნესის უმეტესობისთვის ერთობ გაუარესდა ეკონომიკური შესაძლებლობები, რამაც გამოხატულა ჰპოვა მოთხოვნის, მიწოდების, შემოსავლის, ლიკვიდობის შემცირებაში, თანამშრომელთა დათხოვნაში, უხელფასო შვებულებაში, არასრული სამუშაო დღეზე გადაყვანაში, დაბალეფექტიან მუშაობაში და ანაზღაურებაში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ **შემოთავაზებული თემა, კორონა-პანდემიის გავლენა მცირე ბიზნესზე საქართველოში, ერთობ აქტუალურია.**

წიმადებარე კვლევის მიზანია გამოვლინდეს და გაანალიზდეს თუ რა უარყოფითი და დადებითი ზეგავლენა მოახდინა კორონა-პანდემიამ მცირე ბიზნესზე საქართველოში და პროგნოზირდეს მისი განვითარების პერსპექტივები პოსტპანდემიურ პერიოდში.

დასახული მიზნის მიღწევისკენ მიმავალ გზაზე საჭიროა: აიხსნას მცირე ბიზნესის არსი და მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკაში; **გაანალიზდეს და შეფასდეს** საქართველოში მცირე ბიზნესის მდგომარეობა კორონა-პანდემიის გავრცელების წინააღმდეგ დაწესებული შეზღუდვების პირობებში; **გაირკვეს**, თუ რა ტრანსფორმაცია განიცადეს მცირე საწარმოებმა პანდემიით შეცვლილი გარემოსადმი ადაპტირებისა და გადარჩენისათვის ბრძოლაში; **პროგნოზირდეს** მცირე ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები და მისი განვითარების ძირითადი მიმართულებები კოვიდ-პანდემიის შემზღუდავი ზომების შერბილება-დასრულების შემდეგ საქართველოში.

ჩამოთვლილი ამოცანების გადაწყვეტისას გამოყენებულია ისეთი მეთოდები, როგორიცაა საერთაშორისო ორგანიზაციების, სამეწარმეო გარემოს განვითარების ხელშემწყობი არასამთავრობო ორგანიზაციების, მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდამჭერი სახელმწიფო ინსტიტუტების, ბიზნეს ასოციაციების კვლევების, საქსტატის მონაცემებისა და ექსპერტთა შე-

ხედულებების სისტემური ანალიზი, სინთეზი, შედარება, დაკვირვება, აბსტრაქცია, ინდუქცია, დედუქცია და სხვა. **კვლევის ობიექტია** მცირე ბიზნესი. **კვლევის საგანია** მცირე ბიზნესის მდგომარეობა პანდემიის გავრცელების შემზღუდავი ზომების პირობებში და მისი პერსპექტივა შეზღუდვების შერბილება-მოხსნის შემდეგ.

ძირითადი ტექსტი

დასაწყისში, ლოგიკურია, შევჩერდეთ მცირე ბიზნესის არსზე და მნიშვნელობაზე საქართველოს ეკონომიკაში. საერთაშორისო გამოცდილებიდან გამომდინარე, მცირე ბიზნესის ქვეშ მოიაზრება მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოები, რომლებიც აკმაყოფილებენ კონკრეტულ ქვეყანაში ბიზნესის სუბიექტების კლასიფიკაციის კრიტერიუმებს (დასაქმებულთა რაოდენობა, წლიური ბრუნვა და სხვა). ამასთან, კრიტერიუმების ზღვრები დაფუძნებულია მოცემულ ეტაპზე ქვეყნის ეკონომიკისა და კომპანიების განვითარების მაჩვენებლებზე და შესაბამისობაშია სტატისტიკის წარმოების ევროპულ კრიტერიუმებთან.

ხაზგასასმელია, რომ განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში მცირე ბიზნესი იძენს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, იმიტომ, რომ საწარმოების მთლიანი რაოდენობის დაახლოებით 90% არის მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმო. ისინი უზრუნველყოფენ სამუშაო ადგილების 70%-ს და მათი წილი მსოფლიო მშპ-ში შეადგენს 50%-ს. ამრიგად, არიან ძირითადი მოთამაშეები ეკონომიკური აღდგენის საქმეში [1].

უფრო კონკრეტულად, მცირე ბიზნესი ხელს უწყობს მომხმარებლებთან უშუალო კონტაქტის გამო მოთხოვნების ადეკვატური ხარისხის საქონლითა და მომსახურებით ბაზრის გაჯერებას, ანუ ეკონომიკის საზოგადოების მოთხოვნებისკენ შემოტრიალებას; მცირე ბიზნესი აჩქარებს სამეცნიერო და ტექნოლოგიურ პროგრესს; ქალთა ჩაბმა მცირე ბიზნესში, ანუ ემანსიპაციისა გამო ბიზნესმენტთა მომრავლება ხელს უწყობს ინკლუზიურ ეკონომიკურ ზრდას; მცირე ბიზნესი უზრუნველყოფს მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფების (სტუდენტები,

მოსწავლეები, დიასახლისები, შრომისუნარშეზღუდულები, პენსიონერები და სხვა) სრული და არასრული სამუშაო დღით შრომით საქმიანობაში ჩართვას და ინკლიუზიურ ეკონომიკურ ზრდას, ასევე, ყოფილ პატიმართა და პრობაციონერთა საზოგადოებასთან რეინტეგრაციას, რესოციალიზაციის და დეკრიმინალიზაციას; მცირე ბიზნესი, მსხვილ კომპანიებთან შედარებით ნაკლები კაპიტალითა და რესურსებით, უზრუნველყოფს საქმის წამოწყებასა და განვითარებას; მცირე ბიზნესი კარგი საშუალებაა საქმის წამოწყების და იოლად პროფილის შეცვლის, ადგილობრივი წარმოებით არაგონივრული იმპორტის ჩანაცვლების, ექსპორტის წახალისებისა და ბიზნესის ინტერნაციონალიზაციის; მცირე ბიზნესი ემსახურება ცენტრსა და რეგიონებს შორის ეკონომიკური უთანასწორობისა და შემოსავლებრივი უთანაბრობის შერბილებას; მცირე ბიზნესი ხელს უწყობს ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდას და ხარჯების შემცირებას. ეს იმიტომ, რომ შემოსავლების მხრივ ქმნის ახალ საგადასახადო ბაზას, რაც ბიუჯეტში დამატებითი შემოსავლების სახით აისახება. ხარჯვით ნაწილში კი მცირე ბიზნესის განვითარება ზრდის ამ სფეროში დასაქმებულთა შემოსავლებს, რაც ამცირებს ბიუჯეტიდან შესაბამის სოციალურ ტრანსფერების გამოყოფის შესაძლებლობას. და ბოლოს, მცირე ბიზნესი არის საშუალო კლასის ფორმირების საფუძველი, რომელიც ქვეყანაში პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობის გარანტიად გვევლინება. პროგნოზირებადი სტაბილურობა კი ხელს უწყობს გრძელვადიან ინკლიუზიურ ეკონომიკურ ზრდას და მოსახლეობის საყოველთაო და დიფერენციულ კეთილდღეობას, რაც თითოეულ მოქალაქეში ბადებს კანონზომიერი სიამაყისა და ქვეყნისადმი პატრიოტული დამოკიდებულების გრძნობას [2].

33. 167-168]

აღნიშნულის გამოა, რომ ნებისმიერი საღად მოაზროვნე სახელმწიფო დაინტერესებულია ხელი შეუწყოს მცირე ბიზნესის განვითარებას საგადასახადო, საკრედიტო შეღავათებით, სუბსიდიებით და სხვა მის ხელთ არსებული ეკონომიკური ინსტრუმენტებითა, თუ პროგრამებით.

ამ ფონზე უნდა ითქვას, რომ 2019 წლისა და 2020 წლის შესა-
ყარზე ჩინეთის მილიონიან ქალაქ ვუჰანში იფეთქა კაცობრიობ-
ის ისტორიაში რიგით 61-ე პანდემიამ. მალე პანდემიის ცენტრმა
ჩინეთიდან ევროპაში, აშშ-ი და აქედან მთელ მსოფლიოში გა-
დაინაცვლა და გავრცელდა 191 ქვეყანაში. მოიცვა მსოფლიოს
ყველა კონტინენტი ქვეყნებითურთ (ანტარქტიდის გარდა) და
ჩაითრია კრიზისში, რაც, უდაოდ, გლობალიზაციის დეფექტია.
იმედია, მიმდინარე პანდემია, არ იქნება ისეთივე ცუდი, რო-
გორც 1918 წლის ესპანური გრიპი იყო, რომელმაც მსოფლიო
მოსახლეობის 2-3 პროცენტი, ანუ 50 მლნ ადამიანი შეიწირა [3].
ასეთი დიდი ადამიანური ზარალი, რაც თითქმის პირველ და მე-
ორე მსოფლიო ომში დაღუპულ ადამიანთა რაოდენობის ტოლია,
განაპირობა იმან, რომ იმდროინდელმა ნაკლებ გლობალიზე-
ბულმა მსოფლიომ ეკონომიკის გადარჩენა არჩია ადამიანების
ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის გადარჩენაზე ზრუნვას.

ამჟამინდელმა კორონა პანდემიამ კი, წინათ მიღებული გაკ-
ვეთილების გათვალისწინებით, მთელი მსოფლიო ალტერნა-
ტივის წინაშე დააყენა: „ზრუნვა ეკონომიკურ ვარდნაზე, თუ
კორონა პანდემიის შეჩერებაზე“. როგორც ცნობილია, COVID-
19-ის წარმოშობა-გავრცელებისას არ არსებობდა არც ვირუსის
გავრცელების წინააღმდეგ მოქმედი ვაქცინა და არც ვირუსით
დაინფიცირებულის განკურნების სამკურნალო პრეპარატი.
სწორედ ამიტომ, როგორც მსოფლიომ, ისე საქართველომ, რო-
მელიც გლობალური სამყაროს ორგანული შემადგენელი ნა-
წილია, არჩევანი გააკეთა ვირუსის გავრცელების წინააღმდეგ
შეზღუდვების დაწესებაზე, ადამიანებს შორის ურთიერთო-
ბაში გარკვეული ბარიერის შემოღებაზე და ამით ადამიანთა
ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის შენარჩუნებაზე. ასეთი გა-
დანყვეტილება მსოფლიო პრაქტიკისა და არსებული რეალობის
გათვალისწინებით, სავსებით ლოგიკური იყო, რადგან „თავად
ეკონომიკა ხორციელდება ადამიანების მიერ ადამიანებისათ-
ვის“!!!

სწორედ ამიტომ, ყველა ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს
ხელისუფლებამაც, შემოიღო საერთაშორისო ორგანიზაციების

პროტოკოლით გათვალისწინებული კარანტინისა და შეზღუდვების სხვადასხვა ფორმა: საზღვრების ჩაკეტვა, საჰაერო და სახმელეთო ტრანსპორტით მგზავრთა გადაყვანის შეზღუდვა, მასობრივი ღონისძიებების აკრძალვა, ხალხის დიდი მასის თავშეყრის ადგილების (სკოლები, უნივერსიტეტები, საბავშვო ბაღები, კინოთეატრები, კაფეები, კინოთეატრები, საკონცერტო დარბაზები, სპორტული დარბაზები სავაჭრო ცენტრების) დახურვა, ადამიანებს შორის ურთიერთობების შეზღუდვა, დისტანციურ სამუშაო რეჟიმზე გადასვლა და სხვა. საქართველოს ხელისუფლება ყველანაირად ცდილობდა მცირე ბიზნესის მხარდაჭერას, მათ გადარჩენას, რათა თავიდან აეცილებინა ფინანსური კოლაფსი. ამ მიზნით შემუშავდა და განხორციელდა ბიზნესის მხარდაჭერის პაკეტი 515 მლნ ლარის ოდენობით.

საქართველოში Covid-19 კრიზისით გამოწვეული სირთულეების გამო მნიშვნელოვნად შემცირდა აქტიურ ბიზნესების რაოდენობა. საქსტატის მონაცემებით საქართველოში მოქმედ ბიზნეს-სუბიექტთა რაოდენობა 2019 წელს შეადგენდა 167.8 ათასს, ხოლო 2020 წელს, კორონა პანდემიის დროს – 165.6 ათასს. **ე. ი. საქართველოში კორონა პანდემიისა და მისი გავრცელების შეზღუდვების გამო მოქმედ ბიზნეს სუბიექტთა რაოდენობა შემცირდა 1512-ით. Covid-19 კრიზისით გამოწვეული სირთულეების გამო საქმიანობის შეჩერებამ გამოიწვია დასაქმებულთა რაოდენობის შემცირება.** საქსტატის მონაცემების მიხედვით მცირე და საშუალო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა 2020 წლის მეორე კვარტალში შემცირდა დაახლოებით 15%-ით იგივე პერიოდთან შედარებით 2019 წელს. უნდა აღინიშნოს, 2020 წლის სექტემბრისთვის **დათხოვილი ან უვადო შევებულებაში გაშვებული თანამშრომლების რაოდენობა 2,4-ჯერ აღემატება აპრილში დათხოვილს.** საქსტატის მონაცემებით დასაქმებულთა წილი საწარმოთა ზომის მიხედვით 2019 წელს ასეთია: მსხვილი საწარმოს წილი - 35.5%; საშუალო საწარმოს - 20.2%; მცირე საწარმოს - 44.8%; მცირე და საშუალო საწარმოსი სულ: 65%. დასაქმებულთა წილი საწარმოთა ზომის მიხედვით 2020 წელს ანუ კორონა პანდემიის დროს: მსხვილი

საწარმოს წილი - 37.2%; საშუალო საწარმოს - 21.7%; მცირე საწარმოს - 41.2%; მცირე და საშუალო საწარმოსი სულ: 62.9%. ე. ი. საქართველოში კორონა პანდემიისა და მისი გავრცელების შეზღუდვების გამო მცირე და საშუალო საწარმოში დასაქმებულთა წილი შემცირდა ($65 - 62.9$)= 2.1% -ით; კრიზისის პერიოდში, ასევე, მნიშვნელოვნად შემცირდა მცირე და საშუალო საწარმოს ბრუნვის წილი. საქსტატის მონაცემებით ბრუნვის წილი საწარმოთა ზომის მიხედვით 2019 წელს ასე გამოიყურება: მსხვილი საწარმოს ბრუნვის წილი - 55.5%; საშუალო საწარმოს - 19.3%; მცირე საწარმოს - 25.2%; მცირე და საშუალო საწარმოსი სულ: 44.5%. ბრუნვის წილი საწარმოთა ზომის მიხედვით 2020 წელს, ანუ კორონა პანდემიის დროს: მსხვილი საწარმოს - ბრუნვის წილი - 58.3%; საშუალო საწარმოს - 17.9%; მცირე საწარმოს - 23.8%; მცირეში და საშუალო საწარმოსი სულ: 41.7%. ე. ი. საქართველოში კორონა პანდემიისა და მისი გავრცელების შეზღუდვების გამო მცირე და საშუალო საწარმოს ბრუნვის წილი შემცირდა; ($44.5 - 41.7$)= 2.8% -ით.[საქსტატი. ბიზნესრეგისტრი].

პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის დროს საქართველოში მცირე ბიზნესის ერთი ნაწილი დაიხურა, ან გადავიდა დისტანციურ რეჟიმზე. მოგება მნიშვნელოვნად შემცირდა, მაგრამ ამავედროულად აუცილებელი გახდა თანამშრომლებისთვის ხელფასებისა და დაქირავებული ფართის მეპატრონეთათვის საიჯარო გადასახადის გადახდა. ბევრი მენარმე დაბნეული იყო და ელოდებოდა კარანტინის სწრაფად დამთავრებას. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ასე არ მოხდა. ამიტომ მალე ბიზნესმენებს სერიოზული ზომების მიღება მოუწიათ თავიანთი ბიზნესების გადასარჩენად, რადგან პანდემიამ შეავიწროვა შესაძლებლობების დერეფანი მცირე ბიზნესის უმეტესობისთვის.

პანდემიით მცირე და საშუალო ბიზნესი უფრო მეტად დაზარალდა, ვიდრე მსხვილი ბიზნესი, რაც, ჩვენი აზრით, უნდა აიხსნას შემდეგი მიზეზებით:

პირველი. მცირე და საშუალო საწარმოებს ჰყავთ გაცილებით ნაკლები დასაქმებული, ვიდრე მსხვილ კომპანიებს, რაც იმ-

ას ნიშნავს, რომ სამუშაო ადგილზე მათი გამოუცხადებლობის დანაკარგი გაცილებით თვალსაჩინო და ხელშესახებია;

მეორე. მცირე და საშუალო ბიზნესის უმეტესი ნაწილი ფუნქციონირებს ისეთ დარგებში, როგორიცაა საცალო ვაჭრობა, საზოგადოებრივი მომსახურება, სასტუმრო მომსახურება და ა.შ. აქედან იმ დარგის საწარმოები, რომელთაც უშუალო, ოფლაინ კავშირი აქვთ მომხმარებლებთან (კლიენტებთან), შემოსავლების მიხედვით დაზარალდნენ 60%-ით, ხოლო ის მცირე საწარმოები, რომლებიც ემსახურებიან მსხვილ კომპანიებსა და სახელმწიფოს, დაზარალდნენ ნაკლებად 53 -54%-ით. [4]. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად საბითუმო ვაჭრობამაც იგრძნო პანდემიის უარყოფითი ზეგავლენა, მისი დანაკარგები შედარებით ნაკლებია, ვიდრე საცალო ვაჭრობისა. ეს უნდა აიხსნას იმით, რომ საბითუმო მოვაჭრეებს ჰყავთ მრავალფეროვანი მომხმარებელი ბიზნეს-სუბიექტები, საცალო მოვაჭრეებს კი-მხოლოდ მოსახლეობა.

მესამე. მცირე მენარმეთაგან ბევრი ე. წ. „იძულებითი მენარმეა“. ანუ ადამიანები, რომლებსაც ცხოვრებამ უზიდაა ჩართულიყვნენ ბიზნესში, რადგანაც სხვა საარსებო წყარო მათ არ გააჩნდათ. ეკონომიკისა და ბიზნესის დაპაუზების პირობებში კი მათ არ აღმოაჩნდათ არც საკმარისი ცოდნა-გამოცდილება ახალი გარემოსადმი ადაპტირებისათვის და არც ფინანსები. სწორედ ამიტომ 2021 წლის მაის-დეკემბერის პერიოდში სახელმწიფომ დაიწყო მცირე ბიზნესისთვის სასწრაფო დახმარების განევა. [5]

მეოთხე. პანდემიის დროს ყველაზე მეტად ის მცირე საწარმოები დაზარალდნენ, რომელთაც მართავენ ქალები, ახალგაზრდები, ეთნიკური უმცირესობები და მიგრანტები. **საერთაშორისო სავაჭრო ცენტრის მიერ COVID-19-ის ბიზნესზე გავლენის შესახებ კვლევის თანახმად,** რომელიც ჩატარდა 136 ქვეყანაში, კრიზისის დროს მძიმედ დაზარალდა მცირე ბიზნესის დაახლოებით 62%, რომელსაც ქალები ხელმძღვანელობდნენ. მაშინ, როცა ეს მაჩვენებელი 50%-ია იმ საწარმოებისა, რომელთაც კაცები ხელმძღვანელობენ. ასევე, ქალების მფლობელობაში მყოფი ბიზნესების 27%-ით მეტი ვერ გადაურჩა პანდემიას, იმ

ბიზნესებთან შედარებით, რომელთაც მამაკაცები ხელმძღვანელობენ [6].

მეხუთე. ყველაზე უარეს მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ბიზნესები, რომელთა მფლობელებს მხოლოდ საშუალო განათლება აქვთ და საკუთარ თავს ახასიათებენ, როგორც დაბალი მატერიალური კეთილდღეობის დონის მქონე პირებს. ამასთან გაირკვა, რომ ბიზნესები განსხვავებულად და ძალიან გონივრულად მოქმედებდნენ ისეთ „ინტელექტუალურ“ დარგებში, როგორიცაა განათლება, კულტურა, მეცნიერება. ამ დარგების ბიზნესებზე პანდემიას თითქმის არანაირი უარყოფითი ზეგავლენა არ მოუხდენია. იმიტომ, რომ ამ დარგების ბიზნესების მფლობელები მეტად მოქნილნი, ადაპტირებადი და კრეატიულობი არიან, რაც პანდემიამ მხოლოდ დაადასტურა.

მეექვსე. ბევრ მცირე საწარმოში პანდემიის დროს სერიოზულ პრობლემად წარმოჩინდა პერსონალის ნაკლებობა, რაც განსაკუთრებით მწვავე გამოწვევა აღმოჩნდა მშენებლობაში. ამ სექტორში მცირე და საშუალო ბიზნესიდან არაკვალიფიციური მიგრანტების მასიური გადინება, როგორც ჩანს, ვერ დაკომპენსირდა ადგილობრივი მოსახლეობის მუშების მოზიდვით, რომელიც ხშირად არ არის მზად მძიმე და ამავე დროს დაბალანაზღაურებადი სამუშაოების შესრულებისათვის.

ვსაუბრობთ რა პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის პრობლემებზე და მცირე ბიზნესზე მიყენებულ ზარალზე, უნდა გავიხსენოთ ოპტიმისტური ფრაზა, რომ „კრიზისი არა მხოლოდ პრობლემებია, არამედ ახალი შესაძლებლობებიც“. მართლაც, ძირეული ცვლილებები გარდაქმნის ბიზნესის იერსახეს, ხსნის ახალ ნიშებს მენარმეობისთვის და ხელს უწყობს შემოქმედებითობას და ინოვაციებს. მიმდინარე კრიზისმა, როგორც უკვე ითქვა, შეანელა ეკონომიკის ზოგიერთი სექტორის განვითარება, მაგრამ ამავედროულად ერთობ დააჩქარა სხვათა განვითარება. ქვემოთ შევეცდებით სისტემატიზაცია მოვახდინოთ იმ ყველაზე პერსპექტიული სფეროებისა, რომლებიც ხელსაყრელია ბიზნესის ჩამოყალიბება-განვითარებისთვის დღეს და უახლოეს მომავალში.

პანდემიამ ბიზნესმენები ახალი გამოწვევის წინაშე დააყენა. ბიზნესმენების მხრიდან საჭირო გახდა ახალ რეალობასთან სწრაფად მორგება და ადაპტაცია. შემცირებული მოთხოვნისა და დასაქმებულთა ნაწილის დისტანციურ სამუშაოზე გადაყვანის პირობებში, მეწარმეებს უწევდათ საკუთარი ბიზნესის განვითარების ინოვაციური გზების ძიება. სწორედ ამიტომ, **საკარანტინო შეზღუდვების პირობებში, საქართველოში შესამჩნევად იმატა ონლაინ ვაჭრობისა და უნაღდო ანგარიშსწორების წილმა**. შესაბამისად, ონლაინ განათლების ბაზარმა კიდევ უფრო სწრაფად დაიწყო განვითარება და მომავალშიც, ალბათ, არ გახდება ნაკლებად მოთხოვნადი, რადგან, ჯერ ერთი, მატერიალური თვალსაზრისით უფრო ხელმისაწვდომია და მეორეც, მოსახერხებელია, რადგან ნებისმიერს შეუძლია სწავლა ნებისმიერ დროსა და ნებისმიერ ადგილზე.

შევნიშნავთ, რომ საქართველოში ონლაინ-ბიზნესი, ელექტრონული კომერცია კოვიდამდეც ვითარდებოდა, მაგრამ ძალიან ნელი ტემპით. კოვიდმა აჩვენა არა მხოლოდ ის, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ელკომერცია ბიზნესის განვითარებისათვის, არამედ ისიც, რომ ელ-კომერციის გარეშე ბიზნესი უბრალოდ ვერ გადარჩება, ვერ იარსებებს, იმიტომ, რომ კარანტინის დროს ელკომერცია საკმაოდ დინამიური და შეცვლილი გარემოსადმი ბიზნესის ადაპტირების საუკეთესო საშუალება აღმოჩნდა. თვითიზოლაციის დროს ონლაინ-ბიზნესმა უფრო და უფრო მეტი პოპულარობა მოიპოვა. მცირე ბიზნესის პრაქტიკულად ყველა დარგმა თავისი საქმიანობა ამა თუ იმ ფორმით გადაიყვანა ონლაინ-რეჟიმში. სწორედ ამიტომაც, რომ საქართველოს სავაჭრო-სამრეწველო პალატის მიერ ჩატარებული კვლევებით მომდევნო ხუთი წლის განმავლობაში, საქართველოში ონლაინ-ბიზნესის და ინტერნეტ კომერციის ზრდამ შეიძლება შეადგინოს საკმაოდ დიდი წილი [7].

პანდემიის დროს მოსახლეობის სახლებში ჩაკეტვის გამო ძალიან პოპულარული გახდა მიწოდების ბაზარი. ადამიანებმა დაიწყეს მზა საკვების შეკვეთა რესტორნებში და სასურსათო მაღაზიებში მიტანის სერვისის საშუალებით, რათა ნაკლები

კონტაქტი ჰქონოდათ გარე სამყაროსთან. დისტანციურ სამუშაო რეჟიმზე გადასვლით ყველაზე დიდი სარგებელი მიწოდების სერვისმა მიიღო. იქიდან გამომდინარე, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილი სახლიდან მუშაობის რეჟიმზე გადავიდა, მიწოდების სერვისებზე მოთხოვნა გაიზარდა, რამაც გამოიწვია მიწოდების სერვისების პერსონალის რაოდენობის გაზრდა. საერთაშორისო სავაჭრო ცენტრის მიერ მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად მცირე და საშუალო ბიზნესში დასაქმებულთა 22% დისტანციურად მუშაობდა [8].

საკარანტინო ღონისძიებების დროს ადამიანებს არც თავიანთ გარეგნობაზე და ჯანმრთელობაზე ზრუნვა შეუწყვეტიან. პანდემიის დროს კლინიკაში რიგში დგომის და დროის დაკარგვის მაგიერ, ბევრისთვის სამედიცინო კონსულტაცია, მაგალითად, ქრონიკული დაავადებების შესახებ, წვდომადი გახდა დისტანციურად.

სპორტული საქონელი და ონლაინ სპორტი, ასევე, საკმაოდ პოპულარული გახდა COVID-19-ის დროს. ადამიანებმა, რომლებიც საკუთარ ფიზიკურ ფორმასა და ჯანმრთელობაზე ზრუნავენ, სახლისთვის სპორტული აღჭურვილობის ყიდვა დაიწყეს და სახლში განაგრძეს ვარჯიში. ზოგიერთმა სპორტულმა დარბაზმა კარანტინის გამო ვარჯიშები ონლაინ-რეჟიმში გადაიყვანა. ზოგი საკუთარი ჯანმრთელობის ზრუნვისათვის კარანტინის დროს ოთხ კედელში გამოემწყვდია.

სილამაზის ბიზნეს-ინდუსტრია ყოველთვის პოპულარული იყო, განსაკუთრებით ბოლო პერიოდში, ამიტომ სილამაზის სალონების დახურვამ კი არ გააუქმა სხეულისა და სახის მოვლის პროცედურები, არამედ გადაიტანა ისინი სახლში. ასევე, პირბადის ტარების აუცილებელი რეჟიმის გამო, პომადაზე მოთხოვნა დაეცა, მაგრამ ბიზნესებმა დაიწყეს სახის სხვადასხვა კოსმეტიკური საშუალებების პოპულარიზაცია, რომელიც უფერულდება ნიღბის გამუდმებული ტარებისას. და თავად პირბადეები გახდა არა მხოლოდ ვირუსისაგან თავდაცვის ატრიბუტი, არამედ მოდური აქსესუარიც.

კორონავირუსმა აიძულა მცირე სანარმოების მეპატრონე-

ები ახლებურად შეეხებათ თავიანთი ბიზნესისათვის, გადაემისამართებინათ საკუთარი საწარმო აქტუალურ სფეროში, ან გაეხსნათ საქმიანობის სრულიად ახალი და მოულოდნელი სფერო. ამ მიმართებით, ზოგმა სამკერვალო საწარმომ დაიწყო პირბადეების, ხელთათმანების წარმოება, ზოგმა სასურსათო საწარმომ კი მინისტხილის კარაქის მაგიერ ხელი მოჰკიდა ან-სტიესპტიკების (ვირუსის საწინააღმდეგო, სადეზინფექციო სა-შუალებების) წარმოება-გაყიდვას და ა.შ. [9]

ონლაინ ქსელის საშუალებით დაიწყო იურიდიული მომსახუ-რების განვითარება. ადამიანებს უწევდათ ბიზნესის დახურვასთან, საბანკო მომსახურებით სარგებლობასთან, სამსახურის დაკარ-გვასთან და იურისპრუდენციასთან დაკავშირებული სხვა სა-კითხების გადწყვეტა.

აღნიშნულის გამო მდგომარეობა შედარებით გაუმჯობეს-და 2021 წელს. საქართველოში 2022 წლის 1 იანვრის მონაცე-მებით რეგისტრირებულია 847436 ბიზნეს სუბიექტი. აქედან მოქმედია **202493** ბიზნეს სუბიექტი. მოქმედი საწარმოებიდ-ან მსხვილია 589, საშუალო -2865, მცირე -187 798 საწარმო, 11 241-ის ზომა უცნობია. მსხვილ საწარმოთა წილი საწარმოთა მთლიან რაოდენობაში შეადგენს 0.3 %-ს; საშუალო საწარმო-თა წილი -1.41 %-ს; მცირე საწარმოთა წილი -93%-ს; საწარმო-თა წილი, რომელთა ზომა უცნობია 5.5%-ს [საქსტატი. ბიზნეს-რეგისტრი].

მოსხმობილი სტატისტიკური მონაცემების დინამიკა ცხად-ყოფს, რომ საქართველოში მცირე ბიზნესი არსებითად გადარ-ჩა. 2022 წელს კი, ვაქცინირებულთა რაოდენობისა და წილის ზრდის კვალობაზე, კიდევ უფრო გამოჯანმრთელდება, რო-გორც დასაქმებულ მუშაკთა რაოდენობის, ისე ბრუნვის თვალ-საზრისით. მაგრამ მთავრობის სტრატეგიული დოკუმენტები მიზნად ისახავს მცირე ბიზნეს-სექტორის არა მხოლოდ აღდგე-ნას, არამედ აქტიურ ზრდას, რაც დამოკიდებულია მოსახლეობ-ის თვითშეგნების ამაღლებით ვაქცინირებულთა რაოდენობის ზრდაზე და ამით პანდემიის რეცესიაზე, ქვეყანაში არსებულ ზოგად ეკონომიკურ დინამიკაზე, მაკროეკონომიკური პოლი-

ტიკისა და მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის ღონისძიებების ადეკვატურობაზე.

მოკლედ, კორონა-პანდემიური კრიზისის პერიოდი რთული აღმოჩნდა როგორც ქვეყნისთვის, ისე ბიზნესისთვის, რომელიც ცდილობდა, პირველ რიგში, შეენარჩუნებინა ეროვნული ეკონომიკა: რესტორნები, სასტუმროები, ტრანსპორტი, დასვენებისა და გართობის სექტორი, იმპორტიორები, ტურისტული კომპანიები, ბიზნეს-ღონისძიებების ორგანიზატორები, მშენებლები, სპორტული სავარჯიშო ცენტრები, სასურსათო საცალო ვაჭრობა-აი დარგების ის არასრული ნუსხა, რომელიც ყველაზე მეტად დაზარალდა კორონავირუსით.

ამ ეპიდემიას, როგორც ითქვა, ყველა კომპანია ვერ გადაურჩა, მაგრამ მცირე ბიზნესის დიდმა ნაწილმა სახელმწიფოს მხარდაჭერითა და რაციონალური ქცევების წყალობით, შეძლო გადარჩენა კარანტინის პირობებში.

კორონა-პანდემიამ ბიძგი მისცა სოციალური ცხოვრების ყველა სფეროში, მათ შორის მცირე ბიზნესშიც, ციფრული პლატფორმის განვითარებას. თუმცა, კომპანიების უმეტესობაში ციფრული სისტემა გახდა არსებულ პირობებში გადარჩენის და არა განვითარების სტრატეგია. საწარმოები წყვეტდნენ და აგვარებდნენ მომენტალურ პრობლემებს და ამით შიდა პროცესები შესაბამისობაში მოჰყავდათ მიმდინარე პირობებთან. ნაკლებ სავარაუდოა, რომ ონლაინ-განათლებამ მომავალში დაკარგოს თავისი პოპულარობა. ეს სფერო მოსახერხებელია როგორც საშუალო სკოლის კურსდამთავრებულთათვის, რომლებიც ემზადებიან ერთიანი ეროვნული გამოცდებისთვის, ისე უმაღლეს სკოლებში სწავლებისთვის და იმ ასაკოვანთათვისაც, რომლებიც მზად არიან ეზიარონ ინოვაციურს, რაიმე ახალს. ამასთან, აღნიშნული ფორმატით სწავლება შესაძლებელია ნებისმიერ დროსა და მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში, რადგან ინტერნეტ-ქსელში არსებობს თითქმის ყველა გაკვეთილის, ლექციისა, თუ ტრენინგის ვიდეოჩანაწერი.

სახლში ფიზიკური ვარჯიშებისათვის განკუთვნილი სპორტული ინვერტარისადმი, იარაღებისადმი და ონლაინ-ვარჯი-

შეხვედრის ინტერესი, თუ შემცირდება, შემცირდება ოდნავ. ეს იმიტომ, რომ სახლში სპორტით დაკავება ბევრად უფრო მოსახერხებელი და მომგებიანია, მაგრამ სავარჯიშო ცენტრები პოპულარობას არ დაკარგავენ.

კარანტინის პერიოდში, ასევე, ერთობ პოპულარული გახდა ონლაინ მალაზიები. ონლაინ შეკვეთა დაიწყეს მათაც კი, ვინც ამას ადრე არ აკეთებდა. დიდი ალბათობით, საკარანტინო ღონისძიებების დასრულების შემდეგ ეს სფერო პოპულარობას არ დაკარგავს.

ასევე, ნაკლებად სავარაუდოა რომ იურიდიულ მომსახურებაზე გაქრეს მოთხოვნა პანდემიის შემთხვევებით ზომების დასრულების შემდეგ. საქმე ის არის, რომ ადამიანებს ჰქონდათ, აქვთ და ექნებათ პრობლემები. მაგრამ საქმე მხოლოდ აღმოცენებული პრობლემები არ არის. პანდემიის პირობებში კანონები იცვლებიან ძალიან სწრაფად, რომელში ჯეროვანი გარკვევაც სამართლებრივი დარგის კვალიფიციური სპეციალისტების გარეშე შეუძლებელია.

სილამაზის ბიზნეს-ინდუსტრია, რა თქმა უნდა, არ შეწყვეტს პოპულარობას, მაგრამ ბინაზე განსახორციელებელ ბიზნეს-პროცედურებზე აშკარად შემცირდება მოთხოვნა. იმიტომ რომ, ჯერ ერთი, უფრო ძვირი ჯდება, რადგან, ვთქვათ, პარიკმახერს ბინაზე მისვლისათვის მეტი დროის და სახსრების გაღება უხდება, რაც მოითხოვს დამატებით ანაზღაურებას და მეორეც, თითქმის ყველა სახლთან ახლოსაა სალონები. ამიტომ, პარიკმახერის ბინაზე გამოძახება აღარ იქნება აუცილებელი.

და, რა თქმა უნდა, სამედიცინო კაბინეტები, კერძო კლინიკები არ დაკარგავენ პოპულარობას, რადგან ყველა ადამიანი ყოველთვის იზრუნებს თავის ჯანმრთელობაზე და ეს ტენდენცია არასოდეს გაქრება. ასეთი გამოძახებების რაოდენობა 2019 წელთან შედარებით პანდემიის დროს 2,6%-ით გაიზარდა. ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ ამ დანესებულებებში მიღებების რაოდენობა ყოველწლიურად დაახლოებით 1%-ით გაიზრდება.

მაგრამ აი, კვების პროდუქტების მიწოდების სერვისები ნაკლებად მოთხოვნადი გახდება. ყველა შეზღუდვის მოხსნის შემ-

დეგ ბევრისთვის საკურიერო მომსახურება აღარ იქნება აუცილებელი. თუმცა, საკურიერო სერვისები სრულად არ გაქრება ჩვენი ცხოვრებიდან, მაგრამ მათზე მოთხოვნა უდაოდ შემცირდება. თუ რა დოზით - ამას დრო გვიჩვენებს.

კარანტინის დასრულების შემდეგ კაფეები და რესტორნები, სავარაუდოდ, დაზარალდებიან. ჯერ ერთი, მათ უსაფრთხო მუშაობაზე დანესდება ყველაზე მკაცრი მოთხოვნები, ე.წ. გაიდლაინები, რაც გაზრდის მომსახურების ხარჯებს, ტარიფებს და მეორე, რადგან მოქალაქეებს მცირე დანაზოგი ექნებათ, ამ დანესებულებებში სტუმრობა მოიკლებს. კაფეებთან და რესტორნებთან ერთად ამავე მიზეზით დაზარალდება გასართობი ბიზნესიც.

ის ბიზნესები, რომლებმაც კარანტინის დროს თავიანთ საწარმოებს პროფილი შეუცვალეს, ვთქვათ, პირადი დამცავი საშუალებების (ნიღბები, ხელთათმანები, ანტისეპტიკები) შესაქმნელად და გასაყიდად, სავარაუდოდ თავიანთ საქონელსა და მომსახურებაზე დაკარგავენ მოთხოვნას. ამ შემთხვევაში, მათ კვლავ მოუწევთ ახალი გადაწყვეტილების ძიება, რათა საკუთარი ბიზნესი გამოიყვანონ წამგებიანი მდგომარეობიდან. არის ასეთი ფრაზა - „პანდემიის შემდეგ ბიზნესი იგივე აღარ იქნება“, რომელსაც იმეორებს კორონავირუსის შედეგებით შოკირებული მრავალი მენარმე. საკარანტინო ღონისძიებების დროს ონლაინ ბიზნესი საკმაოდ პოპულარული გახდა და, რა თქმა უნდა, იარსებებს პანდემიის დასრულების შემდეგაც, თუმცა, ოფლაინ მცირე ბიზნესიც არ გაქრება, რაც გულისხმობს პირდაპირ თუ ირიბ კონტაქტს მომხმარებლებთან [10]

დასკვნები და რეკომენდაციები

და ბოლოს, კორონა-პანდემიის დროს ბიზნესის მოქნილობა და სახელმწიფოს მხრიდან ანტიკრიზისული და სისტემური მხარდაჭერის ღონისძიებები ბიზნესს დაეხმარა გადარჩენაში და ბიზნესის ახალი სფეროების გახსნაში. მცირე და საშუალო ბიზნესმა საქართველოში გარკვეულწილად შეძლო ადაპტირება მოეხდნა კორონა პანდემიით გამოწვეულ მიმდინარე კრიზისულ პირობებთან, მაგრამ სრულ გამოჯანმრთელებაზე სა-

უბარი ჯერ-ჯერობით ნაადრევია. მიუხედავად მნიშვნელოვანი ზარალისა, მცირე ბიზნესს აქვს შანსი აღადგინოს პანდემიამდე-
ლი ბიზნეს მოცულობა 2022 წელს აცრილი მოქალაქეების რა-
ოდენობის ზრდითა და შემზღუდველი ზომების შემსუბუქებით,
რის შედეგადაც მცირე ბიზნესის ზრდის ტემპიც უფრო დინამი-
ური გახდება. ბიზნესის აღდგენის დაჩქარების მიზნით დაცუ-
ლი უნდა იქნას რამდენიმე ძირითადი იმპერატივი. ესაა: ტექნო-
ლოგიური განვითარება; ძლიერი გუნდი; მონაცემთა ერთიანი
ეკოსისტემა და მდგრადი განვითარების ვალდებულება. ასევე,
მიზანშეწონილია მცირე ბიზნესში ციფრული ტექნოლოგიებ-
ის დანერგვის საფუძვლზე გარდაქმნები გახორციელდეს ოთხი
ძირითადი მიმართულებით: **პროდუქტის ტრანსფორმაცია**. ამ
შემთხვევაში ტრადიციული პროდუქტები იხვეწება ან იცვლება,
რათა ისინი უფრო ციფრული გახდნენ. კონკრეტულად, ციფრუ-
ლი ტექნოლოგიები „უნდა დაინერგოს“ პროდუქტში, რათა მომ-
ხმარებელს უფრო მეტად სარგებლიანი ფასეულობა მიენდოს;
კლიენტთა მართვის ტრანსფორმაცია. ციფრულმა ტექნოლო-
გიამ, ასევე, უნდა შეცვალოს მცირე ბიზნესის ურთიერთქმედე-
ბა მომხმარებლებთან. ციფრული ტექნოლოგია კლიენტს საშუ-
ალებას აძლევს, ახლებურად მიიღოს ინფორმაცია პროდუქტის
შესახებ, განათავსოს შეკვეთები, განახორციელოს შესყიდვები,
გადახდები და წარადგინოს საჩივრებიც კი; **ბიზნეს მოდელის
ტრანსფორმაცია**. მარტივად რომ ვთქვათ, ეს არის ცვლილე-
ბა იმის შესახებ, თუ კომპანიები როგორ იღებენ და ხარჯავენ
საკუთარ ფულს. ციფრული ტექნოლოგია ნამდვილად აძლევს
მცირე ბიზნესის მოთამაშეებს საშუალებას გამოიმუშაონ დამა-
ტებითი შემოსავალი. მათ შეუძლიათ ციფრული ტექნოლოგიის
წყალობით გარდაქმნან საკუთარი ბიზნესი (უარი თქვან ძველ
ბიზნესზე უფრო ახალი და უფრო მომგებიანის სასარგებლოდ);
სტრუქტურული ტრანსფორმაცია. ზოგჯერ ციფრული ტექნო-
ლოგიის დანერგვას ასევე უნდა მოჰყვეს კომპანიის შიგნით მუ-
შაობის სქემების ცვლილებები, ახალი ფუნქციების ფორმირება
ან ახალი როლების შექმნა. ეს არის ორგანიზაციული სტრუქ-
ტურის ტრანსფორმაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Ключ к инклюзивному и устойчивому восстановлению. <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>.

2. უ. სამადაშვილი. მცირე და საშუალო ბიზნესის არსი და როლი თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში. ეკონომიკა და ბიზნესი. №46 2019 წ. გვ. 167-168.

3. ნილ ფერგიუსონი. პანდემიაზე, დამანგრეველი ის ეკონომიკური ზომებია, რომელიც მივიღეთ. 2020-06-11. წყარო: <https://commerciant.ge/ge/post/pandemiaze-damangreveli-is-ekonomi-kuri-zomebia-romelic-miviget-amerikeli-profesori>

4. Малый и средний бизнес Китая в условиях пандемии: комментарий эксперта.

5. Чепуренко: Как малый бизнес перенес нашествие коронавируса. <https://rg.ru/2021/10/19/kak-perenes-malyj-biznes-nashestvie-koronavirusa.html> Александр

6. Ключ к инклюзивному и устойчивому восстановлению <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>.

7. საქართველოს სავაჭრო სამრეწველო პალატა. <http://pmag.ge/ka/home/54--chamber-of-commerce-industry-geo.html>

8. С. П. ЗЕМЦОВ А. А. МИХАЙЛОВ. ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ РОССИИ В ПЕРИОД КОРОНАКРИЗИСА. May 20, 2021

9. Вирус перемен: как малый бизнес России поменялся в пандемию и выиграл. 2020;

10. Алексей Тиматков. Самые перспективные направления для бизнеса во время и после пандемии-<https://rb.ru/story/biznes-posle-pandemii/>. Алексей Тиматков.

11. COVID-19 ეკონომიკური შედეგები მსოფლიოსა და საქართველოსთვის. <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/presscenter/pressreleases/2021/covid-gender.html>;

12. მცირე და საშუალო ბიზნესი განვითარება უმთავრესი პრიორიტეტი. <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>

13. COVID 19-ის პანდემიის გავლენა საქართველოს ეკონ-

ომიკაზე რეგიონულ ტრილში (თბილისი, აჭარა, იმერეთი, კახეთი, შიდა ქართლი). 2020. https://eecmd.org/wp-content/uploads/2021/01/Policy-Paper_Covid-19.

14. განმეორებითი კვლევა: ქართული კომპანიები covid -19-ის პანდემიის წინაშე. კვლევა ჩატარდა ინვესტორთა საბჭოს და EBRD-ის მხარდაჭერით. 2020 წელი

15.С. П. ЗЕМЦОВ А. А. МИХАЙЛОВ. ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ РОССИИ В ПЕРИОД КОРОНАКРИЗИСА. May 20, 2021

16. Разрушительные последствия пандемии для российской экономики. 14 апреля 2021.

REFERENCES:

1. The key to inclusive and constructive recovery. <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>.

2. U. Samadashvili. The essence and role of small and medium business in the economy of modern Georgia. Economics and Business. №46 2019 y. p. 167-168.

3. Neil Ferguson. On the pandemic, the economic measures we have taken are devastating. 2020-06-11. Source: <https://commer-sant.ge/ge/post/pandemiaze-damangreveli-is-ekonomikuri-zome-bia-romelic-miviget-amerikeli-profesori>; 4. Small and medium business of China in conditions of the pandemics: expert comment.

5. Chepureenko: How a small business transmits coronavirus. <https://rg.ru/2021/10/19/kak-perenes-malyj-biznes-nashestvie-koronavirusa.html>Александр

6. The Key to Inclusive and Constructive Establishment <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>].

7. Georgian Chamber of Commerce and Industry. <http://pmag.ge/ka/home/54--chamber-of-commerce-industry-geo.html>

8. S. P. ZEMTSOV A. A. МИХАЙЛОВ. Development Trends and factors of small and medium-sized business in the regions of Russia in the period of Corona-crisis. May 20, 2021;

9. IVirus change: how small business in Russia changed into the pandemic and won. 2020;

10. Alexei Timatkov. The most prospective directions for business during and after the pandemics_ <https://rb.ru/story/biznes-posle-pandemii/>. Alexei Timatkov.

11. COVID-19 Economic Consequences for the World and Georgia. <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/press-center/pressreleases/2021/covid-gender.html>;

12. Small and Medium Business Development is a top priority. <https://www.un.org/ru/observances/micro-small-medium-businesses-day>

13. The Impact of the COVID-19 pandemic on the Georgian economy in the regional context (Tbilisi, Adjara, Imereti, Kakheti, Shida Kartli). 2020. https://eecmd.org/wp-content/uploads/2021/01/Policy-Paper_Covid-19.

14. Repeated research: Georgian companies in the face of the covid-19 pandemic. The study was supported by the Board of Investors and the EBRD. 2020;

15. S. P. ZEMTSOV A. A. MIHAJLOV. Development Trends and factors of small and medium-sized business in the regions of Russia in the period of Corona-crisis. May 20, 2021;

16. The destructive consequences of the pandemic for the Russian economy. 14 April 2021.

THE IMPACT OF THE CORONA-PANDEMIC ON SMALL BUSINESS IN GEORGIA

Ushangi Samadashvili,

Associat Professor,

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University,

e-mail: u.samadashvili@mail.ru

RESUME

The present paper substantiates the relevance of the topic and defines the purpose and methods of the research. The essence and importance of small business in the Georgian economy is explained; Justifiably why the world and Georgia went to limit the spread of the virus, to maintain human health and life, and not to lead to economic recession. The paper analyzes and assesses the situation of small businesses in the context of restrictions imposed against the spread of the corona-pandemic; there is shown that the corona-pandemic and restrictions on its spread dealt the first and biggest blow to small businesses compared to large businesses. Particularly mostly the small enterprises are affected in the sphere, which have a direct connection with buyers (clients). The various types of Georgian business are characterized by how they slow down to adapt and to change in the midst of pandemic, how they transform, change into a completely new sphere of activity, save and become. The small business development prospects and main directions are predicted after the completion of the Covid-Pandemic restrictive measures in Georgia. The main directions of transformations based on the introduction of digital technologies in small businesses in Georgia are proposed. Moreover, the key imperatives must be protected to accelerate business recovery.

Keywords: small business, the corona-pandemic, constraints, adaptation, survival, development, prospects.